

Vakuutuskuorilla tehtävän verovälttelyn estäminen

Vakuutuskuoret ovat sijoitustuotteita, joiden tarkoituksena on sijoitustuottojen verotuksen lykkääminen. Vakuutuskuorien veroetu perustuu siihen, että sijoitustuottoja voi kerryttää vakuutuskuoreen verottomasti. Tuotoista maksetaan verot vasta siinä vaiheessa, kun kuoresta nostetaan varoja ulos. Verotuksen lykkääntyminen ei kuitenkaan ole ainoa syy sijoittaa varoja vakuutuskuoreen: viime vuosina vakuutuskuoria on myös hyödynnetty kasvavissa määrin verovälttelyssä.

Vakuutuskuoriin liittyvää sääntelyä tulisi korjata seuraavin muutoksien:

- Vakuutuskuoret tulisi ohittaa verotuksessa eli kuoreen kertyvää tuottoa tulisi verottaa asiakkaan tulona samaan tapaan kuin suoraan omistettujen sijoitusten tuottoja verotetaan.
- Verovelvollinen tulisi velvoittaa ilmoittamaan verottajalle ulkomaisissa vakuutuskuorissa oleva varallisuus.
- Vakuutuskuoriin liittyvän verovälttelyn ehkäisemiseksi Suomessa tulisi ottaa käyttöön luonnollisia henkilöitä koskeva arvonnousuvero.

Mistä vakuutuskuoressa on kysymys?

Vakuutuskuoriksi kutsutaan sijoitussidonnaisia säästöhenkivakuutuksia ja kapitalisaatiosopimuksia. Sijoitussidonnaisessa säästöhenkivakuutuksessa on kyse vakuutusyhtiön kanssa tehtävästä sopimuksesta, jolla sijoittaja kerryttää säästöä tulevaisuutta varten. Vakuutussäästö on sidottu vakuutusyhtiön nimissä olevien sijoituskohteiden tuottoon. Käytännössä sijoittajalla on useimmiten täysi määräysvalta siihen, mitä sijoituksia vakuutuskuoreen sisältyy ja miten niillä käydään kauppaa, joten päätäntävalta vastaa tilannetta, jossa sijoitusten omistus olisi suoraan sijoittajalla. Kapitalisaatiosopimukset eroavat säästöhenkivakuutuksista mm. siten, että niillä ei vakuuteta ketään. Käytännössä molemmat ovat kuitenkin ensisijaisesti merkittävillä veroeduilla varustettuja sijoitustuotteita.

Sijoittaja ei maksa veroa vakuutuskuoren sisällä tehtävistä kaupoista tai sijoituksiin liittyvistä osinko-, korko- ym. tuotoista. Veronalaista tuloa syntyy vasta siinä vaiheessa, kun sopimus erääntyy tai siitä nostetaan ulos varoja. Verotuksen lykkääntymisen myötä sijoittaja hyötyy nk. korkoa korolle -ilmiöstä: kun veroja ei

tarvitse maksaa kuoren sisällä syntyneistä tuotoista, vuosittainen verosäästö voidaan sijoittaa kuoren sisällä uudestaan ja jättää kasvamaan korkoa korolle. Vuoden 2019 loppuun asti myös varojen nostot ovat onnistuneet kokonaan verottomasti, mikäli ne eivät ole ylittäneet kuoreen sijoitettua pääomaa. Tältä osin lakia korjattiin 2019 aikana, ja vuoden 2020 alusta alkaen varojen nostoja ei enää voida katsoa pelkän sijoitetun pääoman nostoiksi. Nostettujen varojen katsotaan jatkossa koostuvan sijoitetusta pääomasta ja sijoitustuotosta vakuutuskuoreen sisältyvien pääomien ja tuottojen suhteessa, ja tuotto-osuudesta tulee maksaa normaali pääomatulovero.

Vakuutuskuoriin sijoitettujen varojen määrä on kasvanut viime vuosina räjähdysmäisesti: pelkästään suomalaisten henkivakuutusyhtiöiden tarjoamissa sijoitusvakuutuksissa ja kapitalisaatiosopimuksissa oli vuoden 2017 lopussa jo lähes 30 miljardia euroa¹. Suomalaisten omistamista ulkomaisista sijoitusvakuutuksista ei ole verohallinnon mukaan saatavilla luotettavaa tietoa – niiden määrän uskotaan kuitenkin liikkuvan 10 miljardin euron tuntumassa. Kyseessä on siis valtava varallisuusmassa, joka nauttii merkittävästä veroedusta. Veroedusta eivät kuitenkaan pääse nauttimaan kuin varakkaimmat, sillä pienillä sijoitussummilla verrattain kalliit hallinnointipalkkiot syövät vakuutuskuorilla saavutettavan veroedun. Tätä epäkohtaa tasoittaakseen edellinen hallitus päätti keväällä 2019 uuden veroedin varustetun sijoitustuotteen lanseeraamisesta: nk. osakesäästötilin avulla piensijoittajakin voi jatkossa päästä nauttimaan vastaavasta verotuksen lykkäytymisedusta. Vakuutuskuoriin liittyvien lukuisten ongelmien vuoksi sijoittajien välinen epätasa-arvo olisi tullut korjata sulkemalla vakuutuskuoret sen sijaan, että vastaavia tuotteita tuotiin markkinoille lisää.

Vakuutuskuorien hyödyntäminen verovälttelyssä

Vakuutuskuoria hyödynnetään verovälttelyssä usealla tavalla. Etenkin ulkomaiset vakuutuskuoret ovat tarjonneet tähän paljon mahdollisuuksia, sillä toisin kuin kotimaisiin vakuutuskuoriin, niihin on voinut rahan ohella liittää myös esimerkiksi velkakirjoja ja kiinteistöjä. Tällöin myös vuokratuottoihin ja kiinteistökauppoihin liittyviä veroja on voitu lykätä tai niiltä on voitu välttyä kokonaan. Ulkomaisten vakuutuskuorien kohdalla ongelmia aiheuttaa myös se, ettei ulkomaisilla vakuutusyhtiöillä ole vastaavaa ilmoitusvelvollisuutta kuin kotimaisilla toimijoilla, mistä johtuen verottaja ei saa niiltä tietoja suomalaisten sijoittajien varojen nostoista tai varallisuudesta. Sijoittajan tulisi itse ilmoittaa varojen nostot verottajalle, mutta tätä on vaikea valvoa. Ulkomaisissa vakuutuskuorissa olevan omaisuuden osalta edes verovelvollisella ei ole ilmoitusvelvollisuutta.

¹ Luku sisältää sekä yksityishenkilöiden että yritysten omistamien vakuutuskuorien yhteisarvon. Verohallinto, harmaan talouden selvitysyksikkö: Verovilppi kansainvälisessä sijoitustoiminnassa: https://www.vero.fi/globalassets/harmaa-talous-ja-talousrikollisuus/selvitykset/2019_07-verovilppi-kansainv%C3%A4lises%C3%A4-sijoitustoiminnassa.pdf

Kotimaistenkin vakuutuskuorien kohdalla sijoitustuottojen verotukselta voi välttyä kokonaan muuttamalla ulkomaille ennen varojen ulosnostoa. Jos sijoittaja muuttaa ulkomaille ja hakeutuu Suomessa rajoitetusti verovelvolliseksi, ei Suomella ole enää verotusoikeutta vakuutuskuoreen kerrytettyihin sijoitustuottoihin. Verohallinnon mukaan järjestelyt, joissa verovelvollinen muuttaa tällaisia sijoitustuottoja matalasti verottavaan maahan, ja realisoi sijoituksena heti muuton jälkeen, ovat yleistyneet 2010-luvulla. Lisäksi tuottojen verotukselta voi välttyä antamalla vakuutuskuoren lahjana tai perintönä, koska tällöin lahjan tai perinnön saaja maksaa saamastaan lahjasta tai perinnöstä ainoastaan lahja- tai perintöveroa eli sijoitustuotoista normaalisti maksettavaa pääomatuloveroa ei peritä lainkaan.

Vuoden 2020 alussa voimaan astuvat uudet säännökset laittavat lopun joillekin hyvin aggressiivisille verojärjestelyille, mutta muutokset eivät estä edellä kuvattuja verovälttelykeinoja. Jos vakuutuskuorilla tapahtuvaan verovälttelyyn haluttaisiin oikeasti puuttua, tulisi vakuutuskuoren sisällä syntyvät tuotot säätää siihen sijoittaneen tahon veronalaiseksi tuloksi sinä vuonna, kun tuotot kuoren sisällä syntyvät eli toisin sanoen vakuutuskuoret tulisi ohittaa verotuksessa. Lisäksi erillisellä arvonnousuverolla voitaisiin puuttua sekä tosiasiallisen maastamuuton että keinotekoisien maastamuuton avulla tapahtuvaan veron välttämiseen. Verottajan tiedonsaannin parantamiseksi verovelvolliset tulisi lisäksi velvoittaa ilmoittamaan verottajalle myös ulkomaisissa vakuutuskuorissa olevista säästöistä.